

ЛІТАРАТУРА і МАСТАЦТВА

ОРГАН СІАУЗА СОВЕЦКІХ ПІСЬМЕННІКАУ БЕЛАРУСІ І КІРАЖНІЦТВА ПА СПРАВАХ МАСТАЦТВА ПРЫ СОВЕЦЕ МІНІСТРАУ БССР

№ 14 (564)

Аўторак, 30 красавіка 1946 г.

Цана 50 кап.

(З заклікаў ЦК ВКП(б) да 1 мая 1946 г.)

Работнікі савецкай літаратуры і мастацтва! Стварайце мастацкія творы, вартыя вялікага савецкага народа! Удасканалвайце сваё майстэрства!

Няхай жыве свята працоўных—1 Мая!

Заклікі ЦК ВКП(б)

да Першага мая 1946 года

1. Няхай жыве 1 Мая—дзень агляду баявых сіл працоўных усіх краін!
2. Прывітанне ўсім народам, якія змагаюцца за ўстанавленне трывалага міру ва ўсім свеце! Няхай жыве супрацоўніцтва міралюбівых дзяржаў у барацьбе за забеспячэнне ўсеагульнага міру і бяспекі!
3. Прывітанне брацкім славянскім народам, назаўсёды вызаленым ад гнёту нямецкіх прыгнатыльнікаў!
4. Працоўныя ўсіх краін! Змагайцеся за знішчэнне фашызма! Выкрывайце рэакцыянераў і фашысцкіх прыхвасняў, якія сеюць варожасць паміж народамі! Стойце на варце справы міру!
5. Не дапусцім, каб падпальшчыкі новай вайны стварылі пагрозу мірнаму жыццю народаў! Будзем пільнымі ў ахове заваяванага міру!
6. Няхай жыве Савецкі Саюз—надзейная апора ўсеагульнага міру і бяспекі народаў!
7. Слава вялікаму савецкаму народу, народу-пераможцу!
8. Слава гераічнай Чырвонай Арміі, якая адстаяла свабоду і незалежнасць нашай Радзімы і заваявала перамогу над ворагам!
9. Воіны наземных, ваенна-паветраных і ваенна-марскіх сіл Савецкага Саюза! Пільна ахоўвайце мірную працу савецкага народа! Няспынна удасканалвайце свае ваенныя і палітычныя веды! Асвайвайце вопыт Вялікай Айчыннай вайны!
10. Няхай жывуць нашы слаўныя пагранічнікі, пільныя вартавыя савецкіх граніц!
11. Прывітанне дэмабілізаваным воінам Чырвонай Арміі, якія вярнуліся да мірнай творчай працы!
12. Слава Героям Савецкага Саюза і Героям Соцыялістычнай Працы—лепшым сынам нашай Радзімы!
13. Рабочыя, сяляне, савецкая інтэлігенцыя! Змагайцеся за выкананне і перавыкананне пяцігадовага плана аднаўлення і развіцця народнай гаспадаркі, за далейшае павышэнне матэрыяльнага і культурнага ўзроўню жыцця народа!
14. Працоўныя Савецкага Саюза! Хутчэй залечым раны, якія прычыніла вайна, адновім і пераўзыйдем даваенны ўзровень прамысловасці і сельскай гаспадаркі! Усе сілы на выкананне і перавыкананне новага пяцігадовага плана!
15. Працоўныя Савецкага Саюза! Шырэй разгортвайце соцыялістычнае саборніцтва за дзятміновае выкананне месячных і квартальных планаў, за выкананне і перавыкананне плана 1946 года—першага года новай пяцігодкі!
16. Рабочыя і работніцы, інжынеры і тэхнікі чорнай металургіі! Метал—аснова аднаўлення і развіцця ўсіх галін народнай гаспадаркі! Дадзім краіне больш чыгуну, сталі, пракату!
17. Рабочыя і работніцы, інжынеры і тэхнікі каларовай металургіі! Павялічвайце вытворчасць каларавых і рэдкіх металаў!
18. Рабочыя і работніцы, інжынеры і тэхнікі вугальнай прамысловасці! Узняймайце здабычу вугалю! Забеспячвайце палівам патрэбы народнай гаспадаркі краіны!
19. Рабочыя і работніцы, інжынеры і тэхнікі нафтавай прамысловасці! Павялічвайце здабычу і перапрацоўку нафты! Бесперабойна забеспячвайце палівам прамысловасць, сельскую гаспадарку і транспарт!
20. Рабочыя і работніцы, інжынеры і тэхнікі электрастанцый! Хутчэй увядзьце ў строй новыя электрастанцыі, нарашчвайце энергетычныя магутнасці! Забеспячвайце бесперапынную падачу электраэнергіі народнай гаспадарцы краіны!
21. Рабочыя і работніцы, інжынеры і тэхнікі машынабудаўнічай прамысловасці! Няспынна павялічвайце выпуск машын! Забеспячвайце якасць савецкага машынабудаўніцтва!
22. Рабочыя і работніцы, інжынеры і тэхнікі станкабудаўнічых і інструментальных заводаў! Развівайце вытворчасць высокапрадукцыйных станкоў і інструментаў! Нястомна удасканалвайце тэхніку савецкага станкабудаўніцтва!
23. Рабочыя і работніцы, інжынеры і тэхнікі электрапрамысловасці! Выпускайце больш турбагенератараў, электравозаў, электраматараў і электраабсталявання!
24. Рабочыя і работніцы, інжынеры і тэхнікі заводаў транспартнага машынабудаўніцтва! Выпускайце больш нававозаў і вагонаў! Забеспячвайце хуткае аднаўленне і далейшае развіццё чыгуначнага транспарта!
25. Рабочыя і работніцы, інжынеры і тэхнікі аўтамабільнай прамысловасці! Давайце краіне больш аўтамабіляў! Хутчэй асвайвайце вытворчасць новых тыпаў грузавых і легкавых аўтамабіляў!
26. Рабочыя і работніцы, інжынеры і тэхнікі сельскагаспадарчага машынабудаўніцтва! Павялічвайце выпуск трактараў і сельскагаспадарчых машын! Забеспячвайце далейшы рост механізацыі сельскай гаспадаркі!
27. Рабочыя і работніцы, інжынеры і тэхнікі ваеннай прамысловасці! Забеспячвайце ўзброеныя сілы Савецкага Саюза навейшай ваеннай тэхнікай! Павышайце якасць прадукцыі!
28. Рабочыя і работніцы, інжынеры і тэхнікі хімічнай прамысловасці! Давайце больш мінеральных угнаенняў для сельскай гаспадаркі! Забеспячвайце прадуктамі хімічнай прамысловасці патрэбы народнай гаспадаркі!
29. Рабочыя і работніцы, інжынеры і тэхнікі суднабудаўнічай прамысловасці! Савецкая дзяржава павінна мець моцны і магутны флот! Хутчэй будуйце новыя караблі!
30. Рабочыя і работніцы, інжынеры і тэхнікі-будаўнікі! Хутчэй аднаўляйце і будуйце новыя фабрыкі, заводы, шахты, электрастанцыі, жыллё і культурныя ўстановы! Змагайцеся за дзятміновае выкананне пяцігадовага плана капітальнага будаўніцтва!
31. Рабочыя і работніцы, інжынеры і тэхнікі прамысловасці будаўнічых матэрыялаў! Вырабляйце больш цэменту, сценавых матэрыялаў, шкла і даху! Дапамагайце аднаўляць і будаваць новыя прадпрыемствы, дамы і культурныя ўстановы!

32. Рабочыя і работніцы, інжынеры і тэхнікі лясной прамысловасці! Павялічвайце нарыхтоўку і вывазку лесу! Хутчэй і без страт праводзьце сплаў драўніны! Бесперабойна забеспячвайце ляснымі матэрыяламі патрэбы народнай гаспадаркі!
33. Рабочыя і работніцы, інжынеры і тэхнікі цэлюлёзнай і папяровай прамысловасці! Хутчэй аднаўляйце разбураныя ворагам цэлюлёзна-папяровыя заводы і фабрыкі! Няспынна павышайце выпрацоўку і паляпшайце якасць паперы!
34. Рабочыя і работніцы, інжынеры і тэхнікі тэкстыльнай і лёгкай прамысловасці! Усямерна павялічвайце выпуск тканін, трыкатажу, адзення, абутку і іншых тавараў шырокага спажывання! Паляпшайце якасць прадукцыі!
35. Рабочыя і работніцы, інжынеры і тэхнікі харчовай прамысловасці! Усямерна павялічвайце вытворчасць і павышайце якасць прадуктаў харчавання для насельніцтва!
36. Рабочыя і работніцы, інжынеры і тэхнікі мясцовай прамысловасці і прамысловай кааперацыі! Павялічвайце выпуск і паляпшайце якасць рэчаў шырокага спажывання і хатняга ўжытку! Шырэй выкарыстоўвайце мясцовыя рэсурсы! Пашырайце вытворчасць мясцовых будаўнічых матэрыялаў!
37. Работнікі савецкага гандлю, кааперацыі і грамадскага харчавання! Паляпшайце абслугоўванне савецкага спажыўца! Разгортвайце культурны савецкі гандаль у горадзе і вёсцы!
38. Калгаснікі і калгасніцы, сяляне і сялянкі, рабочыя і работніцы МТС і саўгасаў, аграномы і ўсе работнікі сельскай гаспадаркі! Узорна правядзем веснавую сяўбу! Даб'ёмся ў 1946 годзе значнага павышэння ўраджайнасці збожжавых і тэхнічных культур! Дадзім краіне больш прадуктаў харчавання і сыравіны!
39. Трактарысты, камбайнеры, механікі МТС і саўгасаў! Паляпшайце работу трактарнага і машынага парка! Павышайце якасць апрацоўкі палёў! Дапамагайце калгасам і саўгасам заваяваць высокі ўраджай!
40. Калгаснікі і калгасніцы, сяляне і сялянкі, рабочыя і работніцы саўгасаў, заатэхнікі і ветэрынары! Павысім прадукцыйнасць жывёлагадоўлі! Даб'ёмся значнага прыросту пагалоўя жывёлы. Дадзім краіне больш прадуктаў жывёлагадоўлі!
41. Савецкія чыгуначнікі! Забеспячвайце своєчасовую дастаўку грузаў для народнай гаспадаркі краіны! Павялічвайце пагрузку і паскарвайце зварот вагонаў! Дамагайцеся новых поспехаў у рабоце чыгуначнага транспарта!
42. Работнікі марскога і рачнога флота! Хутчэй дастаўляйце грузы для народнай гаспадаркі краіны!
43. Работнікі сувязі! Усямерна паляпшайце работу пошты, тэлеграфа, тэлефона, радыё!
44. Работнікі савецкай навукі! Узбагачайце навуку і тэхніку новымі вынаходствамі, даследаваннямі і адкрыццямі! Забеспячым далейшы тэхнічны прагрэс ва ўсіх галінах народнай гаспадаркі краіны!
45. Работнікі савецкай літаратуры і мастацтва! Стварайце мастацкія творы, вартыя вялікага савецкага народа! Удасканалвайце сваё майстэрства!
46. Настаўнікі і настаўніцы, работнікі народнай асветы! Павышайце якасць навування дзяцей у школе! Выхоўвайце адукаваных і культурных савецкіх людзей, патрыётаў соцыялістычнай Радзімы!
47. Медыцынскія работнікі! Паляпшайце работу лячэбных і санітарных устаноў! Павышайце якасць медыцынскай дапамогі насельніцтву! Абагульняйце і шырока выкарыстоўвайце вопыт савецкай медыцыны за час Айчыннай вайны!
48. Служачыя савецкіх устаноў! Змагайцеся за дакладнае выкананне савецкіх законаў, чула адносіцеся да запасаў і патрэб працоўных! Паляпшайце работу савецкага апарата!
49. Клопаты аб інвалідах Айчыннай вайны і сем'ях воінаў Чырвонай Арміі з'яўляюцца свяшчэнным абавязкам усіх савецкіх патрыётаў! Забеспячым працоўнае і бытавое ўладкаванне інвалідаў Айчыннай вайны! Акружым усеагульнай увагай сем'і байцоў і афіцэраў Чырвонай Арміі!
50. Працоўныя Савецкага Саюза! Будзем пастаянна клапаціцца аб сем'ях воінаў, якія аддалі сваё жыццё за свабоду і шчасце нашага народа!
51. Савецкія профсаюзы! Змагайцеся за выкананне і перавыкананне пяцігадовага плана аднаўлення і развіцця народнай гаспадаркі, за далейшае павышэнне матэрыяльнага і культурнага ўзроўню жыцця працоўных!
52. Няхай жывуць савецкія жанчыны—актыўныя ўдзельніцы палітычнага, гаспадарчага і культурнага жыцця нашай краіны!
53. Савецкія юнакі і дзяўчаты! Нястомна авалодвайце сучаснай тэхнікай, навукай і культурай! Самааддана працуйце на карысць нашай Радзімы!
54. Вучні савецкай школы! Комсамольцы і комсомолкі! Піонеры і піонеркі! Авалодвайце ведамі, рыхтуйцеся стаць стойкімі барацьбітамі за справу Леніна—Сталіна!
55. Комуністы і комсамольцы! Будзьце ў першых радах барацьбітоў за новыя магутныя ўздым гаспадаркі і культуры, за далейшае умацаванне магутнасці савецкай дзяржавы!
56. Няхай жыве наша вялікая Радзіма—Саюз Савецкіх Соцыялістычных рэспублік!
57. Няхай жыве брацкі саюз і непарушная дружба народаў СССР!
58. Няхай жыве Усесаюзная Комуністычная Партыя большэвікоў—натхніцель і арганізатар нашых перамог!
59. Пад сцягам Леніна, пад вадзіцельствам Сталіна—наперад да новага росквіту Савецкай Радзімы, да поўнай перамогі камунізма ў нашай краіне!

ВЯЛІКАЕ СВЯТА

Заўтра працоўныя нашай вялікай соцыялістычнай Радзімы будуць адзначаць вялікае свята 1-га мая—дзень агляду баявых сіл працоўных усіх краін. Велічнасць і ўрачыстасць гэтага рэвалюцыйнага свята цяпер тым большыя, што яно ўпершыню пасля Вялікай Айчыннай вайны святкуецца ў абставінах мірнага часу, здабытага бліскучымі перамогамі слаўнай Чырвонай Арміі.

Працоўныя Саюза Савецкіх Соцыялістычных Рэспублік святкуюць дзень 1-га мая з пачуццём гонару за сваю соцыялістычную Радзіму, у якой так шчасліва сплучаюцца магутнасць народнага духу з магутнасцю матэрыяльных асноў грамадства, непераможная сіла ідэй партыі Леніна—Сталіна—з непераможнай сілай соцыялістычнай эканомікі.

Дзень 1-га мая ў гэтым годзе святкуецца пад знакам барацьбы супроць падпальшчыкаў новай вайны, за захаванне трывалага міру ва ўсім свеце, пад знакам барацьбы за выкананне і перавыкананне планаў чапвертай Сталінскай пяцігодкі.

У сваіх першамайскіх закліках Цэнтральны Камітэт Усесаюзнай Комуністычнай Партыі большэвікоў заклікае:

«Працоўныя ўсіх краін! Змагайцеся за знішчэнне фашызма! Выкрывайце рэакцыянераў і фашысцкіх прыхвасняў, якія сеюць варожасць паміж народамі! Стойце на варце справы міру!».

Савецкі Саюз заўсёды быў надзейным абаронцам справы міру ва ўсім свеце. Інтарэсы мірнай стваральнай працы савецкага народа заўсёды абумоўлівалі нашу паслядоўную мірную палітыку, і цяпер, калі сям-там уздымаюць галаву рэакцыянеры і фашысцкія прыхвасні, з надзеяй пасенць варожасць паміж народамі свету і арганізавалі новую вайну.—усё перадавое чалавецтва зноў глядзіць на Савецкі Саюз, як на галоўную сілу, здольную захаваць мір ва ўсім свеце. Аднак, савецкія людзі ведаюць, што толькі павышэнне магутнасці Чырвонай Арміі можа гарантаваць ім спакойную працу ў імя чэсці і славы савецкай Радзімы. Таму клопаты аб нашых наземных, ваенна-паветраных і ваенна-марскіх сілах застаюцца надзейнымі і першачарговымі.

Народы нашай краіны прыступілі да выканання пяцігадовага плана аднаўлення і развіцця народнай гаспадаркі.

Гэта цяпер галоўная задача, і няма сумнення, што яна паспяхова будзе вырашана. Савецкім людзям не ўпершыню вырашаць складаныя эканамічныя задачы. У гады даваенных сталінскіх пяцігодкаў і ў час Вялікай Айчыннай вайны народы Савецкага Саюза паказалі, што няма такіх праблем, якія-б не знаходзілі паслядоўнага і поўнага вырашэння.

«Працоўныя Савецкага Саюза! Хутчэй залечым раны, якія прычыніла вайна: адновім і пераўзыйдем даваенныя гаспадаркі! Усе сілы на выкананне і перавыкананне новага пяцігадовага плана!». Вялікая аднаўленчая і стваральная праца—цяпер галоўны сэнс нашага жыцця. У гады

ваіны самааддана праца людзей тым жа жылі матэрыяльнымі сіламі гераічных воінаў дзеючай Чырвонай Арміі. Цяпер усе намаганні рабочых, сялян і савецкай інтэлігенцыі накіраваны на загойванне ран, якія былі нанесены вайной нашай народнай гаспадарцы і культуры, на пераўтварэнне нашай краіны ў яшчэ больш магутную і квітнеючую.

Да дзёнчой літаратуры і мастацтва ЦК ВКП(б) звяртаецца з заклікам:

«Работнікі савецкай літаратуры і мастацтва! Стварайце мастацкія творы, вартыя вялікага савецкага народа! Удасканалвайце сваё майстэрства!».

Вялікая і патэсная задача! Узровень грамадскага і культурнага жыцця савецкага народа, гістарычны шлях яго непаспыхнага руху наперад, поўны гераічнага змагання супроць ворагаў, пудоўная эпопея слаўнай барацьбы і працы,—усё гэта павінна знайсці вартае адлюстраванне ў высокамастацкіх творах савецкай літаратуры, музыкі, тэатральнага і выяўленчага мастацтва.

Пачуцці і думкі, здольнасці і талент, творчую працу і яе вынікі,—усё гэта людзі мастацтва аддавалі і аддаюць народу, у якасці сваёй патэснай даніны яму. Многа твораў савецкага народ захоўвае ў сваіх скарбніцах у якасці залатога фонда новай соцыялістычнай культуры. Цяпер, калі тэхнічны прагрэс, навука і агульная культура краіны шпарка і няспынна рухаюцца наперад, работнікі літаратуры і мастацтва павінны прыкласці ўсе намаганні дзеля таго, каб не адстаць ад агульнага руху, узяць сваё майстэрства і стварыць мастацкія творы, вартыя савецкага народа.

Праўда і характэрна нашага соцыялістычнага жыцця вышэй і пудоўней самай фантастычнай мары мастакоў мінулых пакаленняў.—Але савецкія людзі—гэта людзі няспыннага руху наперад. Савецкі мастак павінен быць палымным мысленнікам і філосафам, які пільным вокам бачыць сучаснае, а творчым уяўленнем, дасціпным розумам беспамылкова пранікае ў будучыню. Мастацкі твор змагаецца з сучасным запатрабаваннем, калі ён, з'яўляючыся баздакорным па майстэрству выканання і грунтоўным па матэрыялах канкрэтнай сучаснай рэалісці, будзе калікаць наперад, у недалёкую камуністычную будучыню, якую набліжаюць да сябе моцныя і разумныя рукі савецкага чалавека.

Імя сумнення, што работнікі савецкай беларускай літаратуры і мастацтва будучы сярэд тых, хто дасць нашаму народу, краіне, свету, новыя высока-мастацкія творы, што адлюструюць вялікую эпоху будаўніцтва соцыялізма ў СССР.

Няхай жыве наша вялікая Радзіма—Саюз Савецкіх Соцыялістычных Рэспублік!

Няхай жыве Усесаюзная Комуністычная Партыя большэвікоў—натхніцель і арганізатар нашых перамог! Пад сцягам Леніна, пад вадзіцельствам Сталіна—наперад да новага росквіту Савецкай Радзімы, да поўнай перамогі камунізма ў нашай краіне!

Цэнтральны Камітэт Усесаюзнай Комуністычнай Партыі (большэвікоў)

МІНСК НЕДАЛЕКАГА БУДУЧАГА

Архітэктар-мастак В. КАРОЛЬ
Архітэктар Н. ТРАХТАНБЕРГ

Мінск да Вялікай Айчыннай вайны ўжо сфармаваўся як адзін з буйных індустрыяльных і культурных цэнтраў Савецкага Саюза. Апошнія перадавенныя гады ў Мінску былі адзначаны асабліва інтэнсіўным прамысловым, жыллёвым будаўніцтвам, што надало вобліку горада новую энергічную рысу, якая змяніла яго старое аблічча. За гады сацыялістычнага будаўніцтва ў Мінску была створана буйная прамысловасць, аўдыторыі ў пабудаваных пасля рэвалюцыі 10 інстытутах і 12 тэхнікумах змяшчалі каля 8000 студэнтаў.

Вечарамі ў канцэртных і тэатральных залах опернага і драматычнага тэатраў ішлі п'есы і оперы лепшых айчынных і замежных драматургаў і кампазітараў; але паркаў былі запруджаны ажыўленым, жыццерадасным натоўпам гаражан.

Назва будавання буйнага грамадскага будынку Дома Урада, ЦК КП(б)Б, Дома Чырвонай Арміі, партыйных курсаў і раду іншых грамадскіх і жылых пабудоў пачалі фармаваць выразны цэнтр сталіцы, якога да таго часу не было ў Мінску.

Характэрнай асаблівасцю плана даваеннага Мінска, яго архітэктуры былі адсутнасць моцнага архітэктурнага цэнтра, які-б збіраў і арганізоўваў абыс горада, недастатковае выкарыстанне малых прыродных дадзеных, ракі і мяккага, але выразнага рэльефа. Вузкія і ламаныя ў плане вуліцы, гэтак характэрныя для

плача горада, стваралі адчуванне залішняй шчыльнасці, перашкаджалі нармальнаму транспартнаму руху, які набываў усё большую інтэнсіўнасць.

У горадзе, асабліва ў яго цэнтральнай частцы, было мала зелянін грамадскага карыстання. Пры агульнай значнай колькасці зеляніны ў горадзе готра адчувалася адсутнасць значных па плошчы, і адпаведна арганізаваных і добра ўладкаваных паркаў, сквераў, бульвараў.

Наперадзі вайны было закончана стварэнне вялікага возера, плошчай звыш 30 гектараў, і распачата праца па азелененню і будаўніцтву Цэнтральнага парка Культуры і Адпачынку.

Кожны год сацыялістычнага будаўніцтва прыносіў шмат новага для архітэктуры і структуры горада, набліжаючы Мінск, па яго архітэктурнай выразнасці, гарадской добрай уладкаванасці, да ліку найбольш перадавых гарадоў Саюза ССР. І ўсё гэта, у пераважнай большасці, было знішчана фашысцкімі захопнікамі. Амаль нічога не засталася ад цэнтральнай часткі горада: непаходжымі захаваліся нешматлікія прамысловыя прадпрыемствы і шматпавярховыя будынкi, цалкам разбураны гарадскі транспарт і г. д. Барбарскага, дражняга вынішчэння не пазбегнулі і ўсе каштоўнасці, створаныя шматгадовай працай беларускага народа, які будаваў сталіцу сваёй дзяржавы.

З аднаўленчым і новым будаўніцтвам пачынаецца перыяд фармавання гарадскога арганізма сталіцы горада, адпаведна сучасным патрабаванням гарадскога будаўніцтва, з максімальна мэтазгодным улікам прыродных умоў тэрыторыі, будаўнічага фонда, які захаваліся, вулічнай сеткі і інжынернага абсталявання гарадской тэрыторыі.

Мінск патрэбна аднаўляць з улікам усю становачую вопыту рэканструкцыі Масквы, Ленінграда і другіх гарадоў Саюза, як мага большага выпраўлення дэфектаў дарэвалюцыйнай стыхійнай забудовы. Маліўнічы, добра ўладкаваны, з вялікай колькасцю зеляніны, ён павінен быць вяртай сталіцы мужнага і гераічнага беларускага народа.

Закон аб п'яцігадовам плане, не так даўно прыняты Сесіяй Вярхоўнага Савета Саюза ССР, прадугледжвае будаўніцтва ў Мінску шмат новых велікіх буйных прамысловых прадпрыемстваў, аднаўленне ўсіх ранейшых фабрык і заводаў. Да канца п'яцігодкі ў Мінску будуць працаваць трактарны, аўтамабільны, веласіпедны, інструментальны і шэраг іншых буйных заводаў па апрацоўцы метала і машынабудаўніцтва.

Назва пабудаваная буйная тэкстыльная прамысловасць Беларусі будзе прадастаўлена ў Мінску тонка-суконным камбінатам і баваўняна-прадзільнай фабрыкай.

Мінск з'явіцца буйным транспартным вузлом чыгуначных, павятражных і аўтамабільных магістралей, што звязуць яго з усімі буйнымі цэнтрамі Савецкага Саюза і Заходняй Еўропы.

Усе гэтыя перадумовы, пакладзеныя ў аснову распрацаванага генеральнага плана сталіцы, даюць падставу вызначыць значнае павелічэнне насельніцтва горада ў перспектыве 10—15 год. Генеральны план разлічаны для насельніцтва горада ў ліку 500.000 чалавек, забеспечанага аптымальнымі ўмовамі для быту, працы і адпачынку працоўных. Памеры артыкула не даюць магчымасці падрабязна спыніцца на вырашэнні ўсіх шматлікіх архітэктурных, інжынерных, эканамічных праблем, якія ўзніклі пры распрацоўцы генеральнага плана такога складанага арганізма, якім з'яўляецца горад з поўназначным насельніцтвам.

Асноўнымі задачамі генеральнага плана Мінска з'яўляюцца наступныя:

1. Функцыянальна-правільнае размеркаванне гарадской тэрыторыі, пры якім прамысловыя жылля раёны і раёны складу знаходзіліся б у максімальна спрыяльных для сябе ўмовах па выкарыстанню рэльефа, зручнага транспартнага абслугоўвання і давалі б магчымасць у жылых раёнах стварыць аптымальныя санітарна-гігіенічныя ўмовы.

2. Максімальнае павелічэнне колькасці зялёных плошчаў грамадскага карыстання і такога размеркаванне іх у плане горада, пры якім усе жылля раёны аднолькава былі б забеспечаны імі. Існаваўшая норма зялёных плошчаў на чалавека 5—6 кв. метраў павялічана ў 4—5 разоў.

3. Вулічная сетка горада павінна быць арганізавана з улікам сучасных патрабаванняў гарадскога рэйкавага і бізрэйкавага транспарта, які надзвычай хутка ўзрастае ў нашых гарадах.

4. Прыродныя дадзеныя тэрыторыі—рэльеф, рака, відавыя пункты павінны быць выкарыстаны ў архітэктурна-планіровачнай арганізацыі горада з асаблівай уважлівасцю. Гэтая акалічнасць створыць перадумовы для фармавання тых індывідуальных і своеасаблівых рысаў у абліччы горада, што гэтак моцна запамінаюцца намi пры наведванні Ленінграда, Кіева, якія з'яўляюцца ўзорамі выкарыстоўвання і ўзмацнення архітэктурна-мастацкімі сродкамі прыродных дадзеных.

5. Патрэбна стварыць архітэктурна ярка выяўлены грамадска-адміністрацыйны сталічны цэнтр з шырокімі добра азеленымі магістралімі, манументальнымі будынкамі.

Як вырашаюцца гэтыя пытанні генеральным планам горада Мінска?

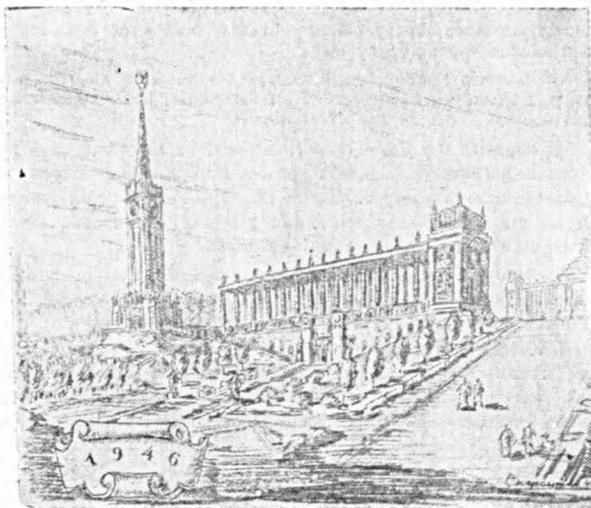
Асноўны прамысловы раён навава ствараецца ў паўднёва-ўсходняй частцы горада (на ўсход ад чыгуны) у раёне Магілёўскай шашы. Тут размяшчаецца рад новых прадпрыемстваў. Прамысловыя прадпрыемствы групуюцца ў прамысловыя раёны, якія ствараюцца ў заходняй, паўднёвай і паўночнай частках горада. Гэтым самым ствараюцца перад-

умовы да найбольш правільнай і аднолькавай нагрузкі гарадскога транспарта і паліпшэння сувязі з жыллімі раёнамі. Шкодныя ў санітарна-гігіенічных адносінах прадпрыемствы выносяцца з жылых раёнаў, ізаляюцца ад жылых кварталаў палосамі абароннай зядзіны. Гэтым самым паліпшаюцца санітарна-гігіенічныя ўмовы для жылараў горада.

Сталічны грамадска-адміністрацыйны цэнтр вырашаецца генеральным планам Мінска ў выглядзе сістэмы плошчаў, прычым галоўная плошча размяшчаецца на месцы квартала паміж вуліцамі Савецкай, Энгельса, Луначарскага і Комуністычнай. Гэты цэнтральны архітэктурны ансамбль размяшчаецца на месцы перакрываўнага асноўнага гарадскіх магістральных дыяметраў, з якіх адзін перакрываўнае тэрыторыю

На высокіх адзнаках рэльефа, каліцом вакол цэнтральнага ансамбля размяшчаецца рад архітэктурных ансамбляў раённага значэння (Круглая плошча, будынак штаба Акругі, тэатр «Оперы і Балета, комплекс Юбілейнай плошчы, вакзальная плошча і інш.), якія падтрымліваюць значэнне цэнтральнага ансамбля і пашыраюць яго прастору. Усе яны звязаны з цэнтрам радыяльнымі і першай кальцавой магістралімі.

Другая і трэцяя кальцавыя магістралі аб'ядноўваюць падыходы знешнедарожнай сеткі, забяспечваюць узаемасувязь усіх магістралей і заселеных раёнаў паміж сабой у аход цэнтральнага раёна. На гэтых кальцавых магістралях размяшчаюцца раённыя і мікраёныя

Манумент «Перамога».

горада з паўночнага ўсходу на паўднёвы захад, алучаючы падыходы аўтамагістралі з боку Масквы і Брэста (у складзе вуліц Пушкінскай, Савецкай, Маскоўскай, вуліцы Чкалава і Брылеўскай) і другой— з паўночнага захаду на паўднёвы ўсход (на новай праектаванай паркавай магістралі, Ленінскай вуліцы, якая пашыраецца да 50 метраў з бульварам, вуліцы Варшавы і Магілёўскай шашы) і звязвае цэнтральны стадыён і парк Культуры і Адпачынку праз цэнтральны ансамбль з асноўным прамысловым раёнам. Кожная з гэтых дыяметральных магістралей мае адпаведныя дублёры-магістралі, якія цалкам ізаляюць цэнтральны раён ад усяляжкага транспартнага руху, не звязанага з ім.

Гістарычна ўзнікшая радыкальная сістэма магістралей дапаўняецца кальцавымі магістралімі: першая кальцавая магістраль у складзе вуліц: Першамайскай, Паштовай, вуліцы Валадарскага, Мяснікова, Гандлёва-Узбярэжнай, Пролетарскай, Узбярэжнай—абкружае цэнтральны раён. Яна абкружае цэнтральны раён і звязвае буйнейшыя грамадскія будынкi горада (тэатр, Палац Піонеры і інш.), буйныя жылляныя масівы (стадыён «Дынама», Парк Культуры і Адпачынку імя Горкага і інш.). Такім чынам, першая кальцавая магістраль, апрача транспартнага прызначэння, набывае вялікае архітэктурна-планіровачнае значэнне.

цэнтры, паркі, прамысловыя прадпрыемствы і да таго падобнае.

Асноўныя зялёныя масівы перарэзаюць тэрыторыю горада з паўночнага захаду на паўднёвы ўсход уздоўж усёй п'яці ракі Свіслачы, уздоўж узбярэжжа. Сістэмай бульвараў, сквераў яны аб'ядноўваюцца ў аграрную сістэму з усімі буйнымі масівамі зялёных плошчаў іных раёнаў горада. Парк імя Горкага пашыраецца больш чым у тры разы і дасягае 60 гектараў.

Рака Свіслач у раёне парка пашыраецца да 100—120 метраў, што дазваляе размясціць тут водную лодачную станцыю і да таго падобнае.

Паркi Культуры і Адпачынку ствараюцца ля іштучнага возера ў раёне гэтак званых «статарскіх гарадоў», Кабароўскі парк, уключаючы сюды наліўны азёры па рацэ Сляпяны, пашыраецца Батамічны парк. Раённыя паркі праектуюцца за ўсіх жылых раёнах горада.

Вулічная сетка значна рэканструіруецца. Магістралі выпраўляюцца і пашыраюцца. Савецкая вуліца—асноўная магістраль сталіцы—у межах цэнтра пашыраецца за лік разбураных кварталаў да 48 метраў і вырашаецца прастай на адрэзку ад Круглай плошчы да чыгуны. Значна будзе рэканструіраваны Ленінская, Комсамоўская, Няміга, Гандлёвая і рад іншых вуліц.

Трамвайная сетка пашыраецца. Да канца п'яцігодкі цэнтр горада будзе звязаны трамваем з трактарным і аўтамабільным заводамі. З Савецкай вуліцы трамвай будзе перанесены на паралельную вуліцу, а на Савецкай заменены трамлейбусам, які будзе праходзіць па ўсім першаму магістральному дыяметру да

парка Культуры і Адпачынку. Пабудовы ў цэнтры горада вызначаны не вышэй 3—5 паверхаў і паступова да периферыя горада яны змяняюцца да 1-го паверха. Шматпавярховыя будаўніцтва вызначаны таксама ўздоўж усіх асноўных магістралей і за межамі цэнтральнага раёна.

Нам хочацца хоць-бы ў асноўным паказаць чытачу Савецкую вуліцу ў будучым, паказаць яе такой, якой яна павіна быць перад намi па чарджых, малюнках, перспектывах. Мы пачынаем свой экскурс ад чыгуны.

Падыходзячы да Дома Урада, перадымі адкрываецца плошча з зялёнымі насаджэннямі і паркамі. Аддаленасць будынка Дома Урада ад магістралі на адлегласці да 80 метраў дае магчымасць бачыць будынак ва ўсёй яго велічы і грандыёзнасці. Адрозна направа па востры Дом Урада ўзвышаецца поўкруглая каланнада, якая аб'ядноўвае два будынкi Універсітэцкага гарадка і адкрывае праз зялёную дымку саду перспектыву на вакзальную плошчу, што па-новаму рэканструіравана і добра ўладжана. Гэтая перспектыва робіць першае ўражанне на кожнага, хто ўпершыню трапіла ў Мінск.

Прайшоўшы далей і абмінуўшы некалькі новых пабудоў на рагу Свядлоўскай вуліцы, якая значна пашыраецца за кошт праезджай часткі, зеляніны і робіцца часткай першага кальца горада, а таксама асноўным праездом з боку вакзала, мы пачынаем, як на месцы цяперашняга 1-га кіно-тэатра высіцца будынак Беларускага драматычнага тэатра імя Янкі Купалы з паркам, які акрэслена, выдлучаецца на фоне пластычна вырашанай сцяны з арнаментам, скульптурай. У вырашэнні архітэктуры тэатра мы хочам знайсці формы выяўлення, уласцівыя нашаму беларускаму народу, яго вялікай і багатай народнай творчасці. Будынак мусіць быць яркім і запамінальным.

У квартале паміж вуліцамі Энгельса і Комсамоўскай, побач з домам Мішэўскага ўнутраных спраў—новы будынак Міністэрства Дзяржаўнай Бяспекі, якое ў гэтым годзе будзе будавацца па праекту члена-карэспандэнта Акадэміі Архітэктуры прафесара М. П. Паруснікава. Цэнтральная частка пабудовы, адсутныя прыёмом курданаера ўглыбіню, і толькі торцамі выходзячы на Савецкую вуліцу, дае магчымасць разгледзець яго амаль цалкам. Строгі архітэктурны прыём у вырашэнні будынка ажыўляецца пры выкарыстоўванні розных матэрыялаў і архітэктурных дэталей: роў будынка ля Комсамоўскай вуліцы замацоўваецца вежай, якую можна будзе бачыць з усёй Савецкай вуліцы. Па востры вежы Комсамоўскай вуліцы пашыраецца і праз шырокі бульвар адчыняе перспектыву ўвахода на стадыён «Дынама».

Процлеглая роў Комсамоўскай вуліцы афармляецца будынкам Дзяржаўнага Банка. Архітэктурна пабудовы гаворыць

аб яго прызначэнні. Суцэльны рытм п'яці паверхаў, апрачых у шэрае каменне, уяўляе своеасаблівы грабень з вялікімі светлавымі прыёмамі. На супроцьлеглым баку вуліцы вялікі двухзальны кіно-тэатр. На рагу Ленінскай вуліцымаецца 4-павярховы будынак Універмага, спраектаванага па ўсіх правілах сучаснай арганізацыі гандлю, з улікам найдобрайшага запатрабаванняў і пошты пакупніка. Шмат святла і зялёнасць вялікіх гандлёвых залёў падкрэслівае функцыю будынка і яго прызначэнне.

Насупроць Універмага на рагу Ленінскай вуліцы—будынак Пошты і Тэлеграфу. Адсюль адчыняецца панарама цэнтральнай урадавай плошчы горада. Ленінская вуліца, пашыраная да 50 метраў, ператвараецца ў вялікі бульвар, які перасякае асноўны дыяметр горада—Савецкі праспект. Налева, праз плошчу Свабоды яна—паркавая магістраль, вядзе ў парк Культуры і Адпачынку да збудаванага да вайны возера. Гэтае штучнае возера, якое раскінулася ў верхняй плыні ракі Свіслач, будзе сярэднім упрыгожваннем горада. Лі возера праектуецца цэнтральны рэспубліканскі стадыён на 32 тысячы гледачоў.

Ужо ў гэтым годзе закладзена аснова парка.

Першая архітэктурная манументальная пабудова, якая пастаўлена на плошчы і падзяляе яе на асноўную і асячлошчу—гэта будынак Вярхоўнага Савета БССР. Гэта—уладжванне з купалам, прыўзнятае на роўніцы цокала з вялікай залёй у ярэзліне. За ім, у цэнтры плошчы, супроць сквера, на высокім месцы, з залой сістэмай падыходаў і трыбун вырысоўваюцца абрысы будынка Савета Міністраў БССР.

У квартале паміж вуліцамі Энгельса і Ленінскай з відам на гарадскі сквер і плошчу, мяркуецца пабудова будынкаў Мінскага Абкома партыі і Аблвыканкома (там, дзе некалі стаяў кіно-тэатр «Чырвоная зорка»). Прайшоўшы плошчу, мы спускаемся ўніз па Савецкай вуліцы да ракі, з навава адбудаваным 3-павярховым жалезабетонным мастом праз раку Свіслач. Гэта мусіць быць адначасна і архітэктурнае ўладжванне, добра намалюванае, са скульптурнымі групамі.

Налева—абрысы опернага тэатра і штаба Акругі, направа—двухпавярховыя катэдры, што ледзь-ледзь бачыцца сярод мора зеляніны.

Савецкі праспект будзе заканчвацца круглай па форме плошчай, акантаванай з аднаго боку паўкруглымі жыллімі дамамі, з другога—зелянінай і ўваходам у парк.

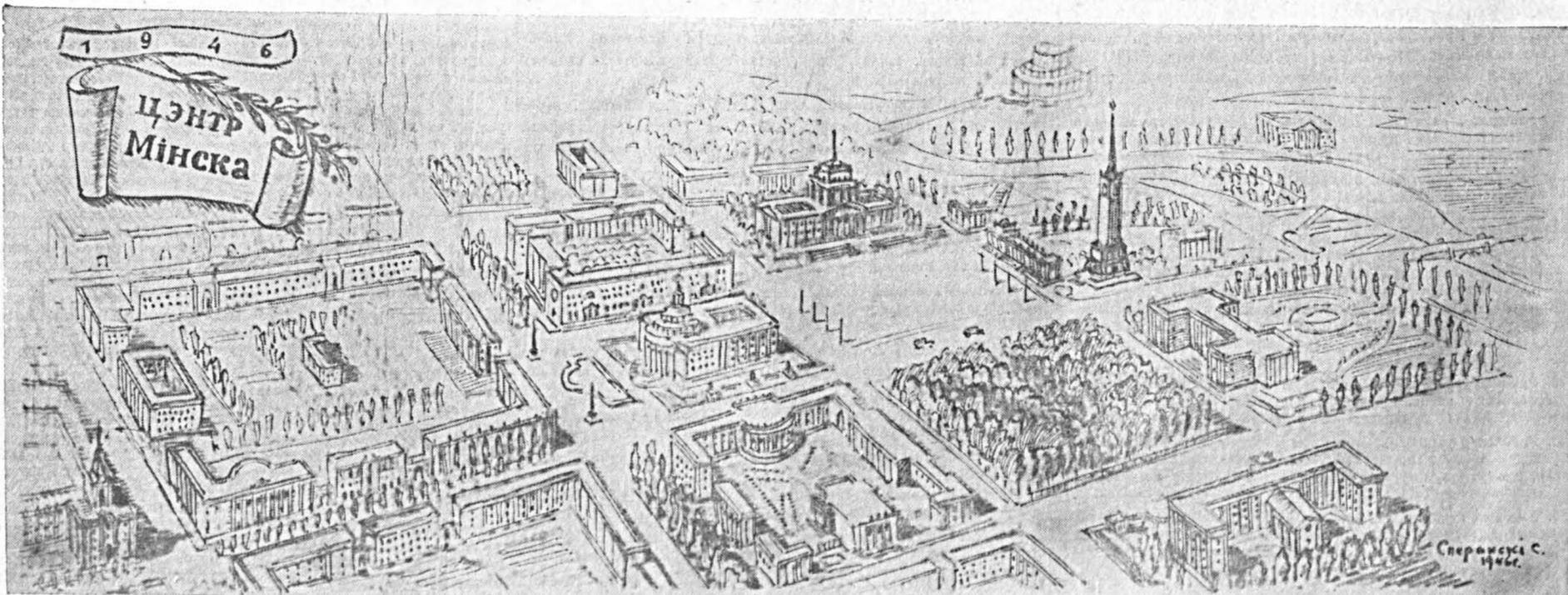
Вось тыя вобразы і малюнкi, якія для свайго рэальнага ператварэння патрабуюць велізарнай штодзённай працы.

Наперадзе—вялікая творчая работа. Мужны беларускі народ, які сваім актыўным удзелам у разгворе фашызма паказаў прыкладам гераізма і любові да свайго радзімы, бяспрэчна, ажыццёвіць у самыя кароткі тэрмін аднаўленне сваёй сталіцы, архітэктурна якой павінна будзе адпавядаць мерам і ідэалам народа-пераможцы.

Архітэктурны воблік пабудовы павінен выявіць магутнасць Савецкай Дзяржавы і непахіснасць беларускага народа.

На процілеглым баку плошчы супроць Дома Чырвонай Арміі, на натуральным бугры, бачны адзёк, з усіх куткоў горада, помнік Перамогі вайны 1941—1945 гадоў.

Спаўлучэнне архітэктурных форм з шырокім ужываннем скульптуры, зялёных тэрасаў, падыходаў—вылучыць помнік, варты нашага часу і эпохі.

Праект планіроўкі і забудовы цэнтра г. Мінска.

Малюнак архітэктара С. Сперанскага.

ПА СТАРОНКАХ ЧАСОПІСАЎ

(„Беларусь“ № 1, 2, 1946 г.)

Часопіс „Беларусь“, першы нумар якога выйшаў у 1943 годзе, набыў ужо пэўную сваю традыцыю, мае свой выразны акрэслены вобраз. Кола аўтараў часопіса з ужо нумарам пашыраецца, што сведчыць аб масавым характары часопіса. Таматыка яго рознастайная і цікавая. Важнейшыя грамадска-палітычныя падзеі краіны, юбілейныя даты, навіны ў галіне мастацтва і літаратуры, гістарычныя падзеі мінулага Беларусі з'яўляюцца шырока абсвятленне на старонках часопіса. Літаратурна-мастацкія творы як сталых пісьменнікаў, так і маладых займаюць у ім значнае месца. Усе гэтыя гаворыць аб пэўнай лініі часопіса, аб пэўным гусце ў падборцы матэрыялу.

Першыя два нумары часопіса гэтага года змяшчаюць надзвычай каштоўны матэрыял на грамадска-палітычныя тэмы. Другі нумар адкрываецца прававой таварыша Сталіна на перадвыбарчым сходзе выбаршчыкаў Сталінскай выбарчай акругі г. Масквы 9 лютага 1946 г., у якой геніяльны правадыр даў глыбокі аналіз Вялікай Айчыннай вайны, яе вынікаў і намаляваў велічныя перспектывы развіцця народнай гаспадаркі і культуры краіны сацыялізма ў чацвёртай Сталінскай пяцігодцы.

Артыкул ст. навуковага супрацоўніка АН БССР Н. Матусевіча „Ленін і Сталін—стваральнікі беларускай дзяржавы“ расказвае пра тое, як вялікі правадыр народа стварылі сацыялістычную дзяржаву і ў выніку Кастрычніцкай пролетарскай рэвалюцыі канчаткова вырашылі нацыянальнае пытанне, забяспечыўшы працоўным Беларусі сваю дзяржаўнасць.

Мастацкая проза двух кніг часопіса прадстаўлена васьмю апавяданнямі. Лепшым праявілі творам, безумоўна, з'яўляецца апавяданне Янкі Маўра „Яно“ („Беларусь“ № 2). Пісьменнік з асаблівай любов'ю намаляваў вобразы дзяцей, перад якімі ўсе наваколнае паўстае загадкавым, і пазнаць гэтую загадкаваць імкнецца дзіця. Перад дзіцячым

зрокам адкрываецца вялікі свет, і дзіця паступова пазнае, асэнсоўвае яго. Так намаляваць вобразы дзяцей можа толькі той пісьменнік, які глыбока ведае іх псіхіку і шыра любіць іх. Напісанае бездакорнай літаратурнай мовай, апавяданне, безумоўна, з'яўляецца каштоўным укладам у мастацкую літаратуру аб дзецях.

Іншае ўражанне пакідае „Апавяданне пра нястрыманае сэрца“ Івана Грамовіча. Задума аўтара—паказанне героя—лётчыка, яго высокароднага душэўнага якасці, яго бязмежную адданасць Радзіме,—ліс здзейснена. Грамовічу не ўдалося стварыць цэласнага вобразу старшага лейтэнанта Гайваронскага, як не ўдалося стварыць і другароднага вобразу камандзіраў — лётчыкаў. Грубая, блыкая да жаргону, мова Гайваронскага, гэтага «залівацкага хлапца», якім яго паказуў Грамовіч, не з'яўляецца ўласцівай для воіна-героя Чыронай Арміі. Твор Грамовіча хутчэй за ўсё нагадвае газетны нарыс, які адлюстроўвае выключнае, а не тыповае.

Апавяданні — „Дачка“—Мікалая Лобана („Беларусь“ № 1) і „Дачка Марыяна“ Ус. Краўчанкі („Беларусь“ № 2) на вырашэнню тэмы, сюжэтнай будова настолькі падобны адно на другое, што выклікаюць нават здзіўленне ў чытача.

Малады празаік Лобан, бясспрэчна, мае літаратурныя здольнасці, яго апавяданні вызначаюцца свежасцю, пэўнай арыгінальнасцю, веданнем народнай мовы. Аднак, залішняе ўжыванне дыялектызмаў, як «паўрозы», «адале», «ладом асмяг» і інш. засмечвае літаратурную мову.

З паэтычных твораў двух кніг часопіса вылучаюцца—верш „Слова правадыра“ П. Глебкі, урыўкі з паэмы „Малодосць у паходзе“ Панчанкі і „Чалавек-Сонца“ Бялявіча. Глыбінёй думкі, вобразнасцю вызначаюцца вершы М. Танка.

Каштоўным з'яўляецца надрукаванае дэкладаў на апошнім Пленуме Саюза савецкіх пісьменнікаў БССР т. т. М. Лынь-

кова—„Задачы беларускай літаратуры ў перыяд аднаўлення“ і Ц. Крысько—„Творчасць маладых пісьменнікаў“.

Пытанню асваення літаратурнай спадчыны прысвечаны артыкул М. Лынькова „Адвечная песня“, у якім даецца глыбокі аналіз неўміручых твораў Янкі Купалы—„Адвечная песня“ і „Яна і я“. Але нельга гэтага сказаць пра іншы крытычна-бібліяграфічны матэрыял. Павярхоўнасць заўважаецца ў артыкуле Баўдзена „Вобразы савецкіх людзей у творах Кузьмы Чорнага“.

Шматбацькавымі загаловак артыкула даваў падставу чакаць ад аўтара ўдумлівага і цікавага аналізу вобразу такіх выдатных твораў Кузьмы Чорнага, як „Трэцяе пакаленне“, „Бацькаўшчына“, „Трыццаць год“, „Люба Лук'янская“, „Ірышка“, а таксама апавяданняў ваенных гадоў. Тым больш, што творчасць Кузьмы Чорнага дае вельмі ўдзячны матэрыял для пастаноўкі праблемы псіхалагічнага раскрыцця вобраза. Але Л. Баўдзена самаадхіліў ад гэтага і ў выніку атрымаў сухі пералік тэматыкі твораў Кузьмы Чорнага. Характарыстыцы вобраза Любы Лук'янскай Л. Баўдзена прысвечвае літаральна адзін абзац: „Цікавым з'яўляецца вобраз Любы Лук'янскай—прадстаўніцы другога пакалення—імям якой названы ўвесь раман. Гэты вобраз—раз — даўнейшае развіццё стаючага жаночага вобраза, які ў меншым маштабе быў прадстаўлены Зосію ў „Трэцім пакаленні“. Люба прыходзіць да лепшага, шчаслівага жыцця на шляхам падзення, як гэта зрабіў Міхаіл Тварыцкі, а шляхам уздыму. Люба Лук'янская — адзін з лепшых жаночых вобразаў беларускай савецкай літаратуры“.

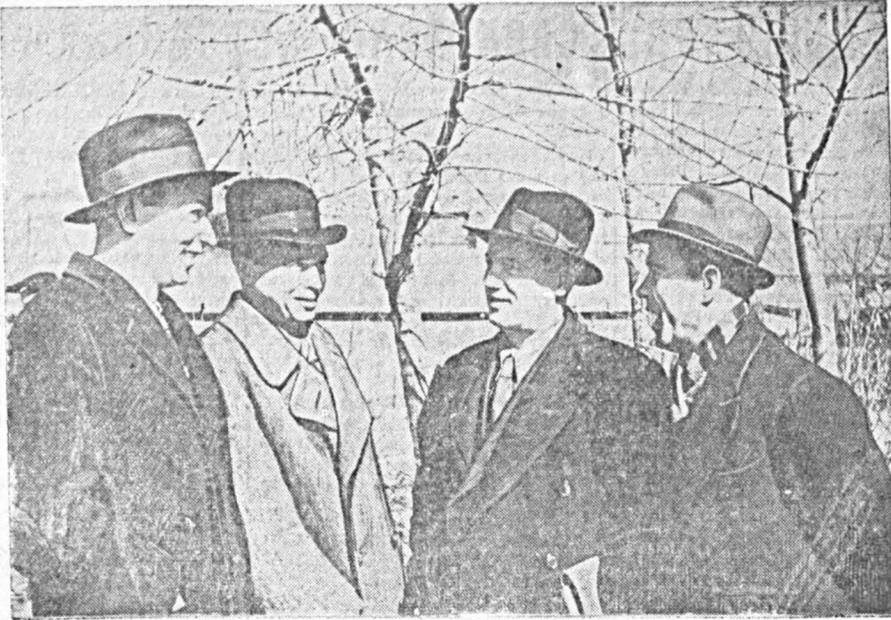
У такім стылі напісаны ўвесь артыкул. Па ім нельга склаці хача-б самага агульнага ўяўлення аб асаблівасцях абмалёўкі вобразаў савецкіх людзей у творах Кузьмы Чорнага.

Павярхоўнасцю, несур'езнасцю асабліва вызначаюцца бібліяграфічны матэрыял часопіса. Рэцэнзіі. Ул. Хрушча на зборнік М. Танка „Вастрэце зброю“ з'яўляецца горшым прыкладам такіх бібліяграфічных артыкулаў. Набор гучных слоў, ліюта думкі—характэрныя рысы гэтай рэцэнзіі. Чаго варты, напрыклад, такія сказы: „Перад унутраным зрокам паэта паўстала краіна ва ўсім бляску і велічы грандыёзных перамогаў, альбо: „Без усяжага пераведчэння можна гаворыць аб ёй (кізе вершаў), як аб самым бездакорным паказачку паэтычнай спеласці не толькі самага паэта, але і ўсёй нашай беларускай паэзіі“.

Каму патрэбна такая крытыка і ці вызначае яна асаблівасці паэзіі Танка?—такое пытанне мае права задаць кожны чытач падобнаму рэцэнзенту.

Часопіс „Беларусь“ карыстаецца нават з боку чытачоў. Належны адбор літаратурна-крытычнага матэрыялу, патабавальнасць да аўтараў яшчэ больш умяуе аўтарытэт часопіса, зробіць больш шчыльным сувязі яго з шырокім колам нашых савецкіх чытачоў.

М. КАРПАЧОУ.

Група беларускіх паэтаў: Максім Танк, Пімен Панчанка, Патрусь Броўка і Пятро Глебка.

З паэмы „Расія“

1. А РАДЗІМА У НАС РАСІЯ...

А радзіма ў нас Расія
Дольная ды горная,
А радзіма ў нас — Расія
Грозная ды годная.

Васілёк мой, сіні-сіні,
Песенкі выслынь,
Ой, Расія, ты, Расія,
Хвоі карабельныя...

Хвоі карабельныя,
Ды ветры завейныя,
Ды прыгожыя дзяўчаткі,
Ды хлапцы надзейныя;

Ды чаромхі белыя цветы,
Ды лугі з пакосамі;
Ды дзяўчынкі, што малілі
З залатымі косамі;

Салавейкі між лістоў,
Долы ды прыгорачкі,
Ды ў адважных, у сыноў
На пагонах зорачкі!

2. РОДНЫ КРАЙ, ВЯСНУ ТВАЮ...

Родны край, вясну тваю
Усёй душой прымаю,
Я вясной ў сваім краю
Наламаю маю.

Я праіду па пожныцы,
Радасць не стрымаю,
Ярэзга, прыгожага
Наламаю маю.

Я пайду, дзе пры дарозе
Расцвіла даліна,
Наламаю вербалозу,
Явару, каліны.

А да іх ў канаве там,
На зямлі зыбучай—
Жоўтай лотаці дадам,
Ландышаў пахучых.

А. Пракоф'еў

Дык няхай ў грудзях маіх
Шчасце будзе поўным,—
Я званочкаў веснавых
Дабяру любоўна.

І пайду ў прытулак свой
У блакітным, сінім...
Любы край, бацькоўскі мой,
Ты мая, Расія!

3. ЛЮБЛЮ БЯРОЗУ РУСКУЮ...

Люблю бярозу рускую,
То светлую, то смутную,—
Бялаяя сукеначка,
Хусцінкі па кішэнячках,
З вясёлымі сяржочкамі.
Люблю зялёнапенную,
З уборами адменнымі,
То ясную, кіпучую,
То смутную, плачучую.
Люблю бярозу рускую,
Што скрозь жыве з падружжамі,
Вясно карагодная,
Пацалавацца згодная,
Ідзе заўсёды вольная,
Пяе, дзе не дазволена,
Пад ветрамі паклоніцца,
Сагнецца,—ды не зломіцца!

Днём і ноччу воран кружыць,
Тужыць, ходзіць хадуном,
Што каторы год на сюжы
Ён не спіць спакойным сном.

А за хатай лес
Проста ў неба ўлез.
А за ёй лясок—высок.

Глядзіць воран на дубову—
Там найлепшыя умовы.
Там мароз, мятлюгі-белы,
Усе жывуць ў адной арцелі.

Там-бы далі рукавічкі,
І падзорную трубу,
Там крычэлі-б скрозь сінічкі:
—Сядзіць воран на дубу!

Пераклаў Патрусь БРОЎКА.

Скульптура «Генія» Народнага мастака БССР З. Агур.

Д. ФАКТАРОВІЧ Геніі Рэнесанса (Да 330-годдзя з дня смерці В. Шэкспіра і М. Сервантэса)

У адзін дзень—23 красавіка 1616 года памерлі два геніі еўрапейскага Рэнесанса—В. Шэкспір і М. Сервантэс. Абодва яны былі ўпрыгожаныя і вышэйшай вышэйшай літаратурнай сваіх краін, абодва яны сваёй творчасцю ўзасялялі мастацтва ўсяго еўрапейскага Адраджэння. Параўноўваючы „Гамлета“ і „Дон-Кіхота“, выдатныя мысленнікі Бельскі і Гейне, Тургенев і Карлейль, Т. Ман і М. Горкі знаходзілі ключ да разумення Рэнесанса.

Аўтар „Гамлета“—Шэкспір (1564—1616) напісаў 37 твораў для тэатра, большасць якіх не сыходзіць са сцэны і цяпер. Шэкспір—бог тэатра—незаслужана забываецца як лірык, а між тым, яго свежыя і пазмы—найвыдатнейшыя творы, напісаныя ў духу петракаркізма.

Аднак паміж чалавечым не памілаўца, калі звязвае з імёнамі Шэкспіра і Сервантэса перш за ўсё „Гамлет“ і „Дон-Кіхота“. У гутарцы з Гогелем Пушкіным неаднойчы заўважыў, што «хача Сервантэс і напісаў выдатнае п'еса, але калі-б не напісаў ён „Дон-Кіхота“, не быў-бы спраўды вялікім і не праславіўся-б».

Можна прасачыць, як у творчасці кожнага з двух гэтых геніяў Адраджэння ўсё імкнулася да фінала, да манументальнага завяршэння ўсіх ідэйных і мастацкіх пошукаў. Для Шэкспіра—гэта трагедыя „Гамлет, прыци Дачка“, для Сервантэса—раман „Дасціпны ідальго Дон-Кіхот Ламанчскі“.

Калі, паводле падання, юнак Вільям Шэкспір пачаў пільнаваць коней вя-

можных наведвальнікаў тэатра, а затым быў суфлёрам у „Глобусе“—Англія перажывала ізабачны нацыянальны ўздым. Нацыя, згуртаваная пасля вайны чыронай і белай ружы, ператварыла Альбіён у апірышча пратэстантызму, зрабіла краіну ўладальніцай мораў. Англііскі моралаплавецці—правобразы многіх герояў Шэкспіра, былі абвешаны авантурным характарам гэтага часу. Гуманістычная філосафія авалодавала розумам і пачуццямі сучаснікаў.

На пачатку сваёй творчасці Шэкспір выслаліў неабмежаваны магчымасці чалавечай асобы і грамадства. Ён стварыў гістарычныя хронікі і камедыі «стракаты рой». У іх карэцкі зло і перамагаюць германічны характары; дзеянне адбываецца быццам у сні, у лоч на Івана Купалу, калі самі духі людзей прадракаюць шчаслівы лёс чалавеку.

Адначасова з камедыямі Шэкспір піша свае гістарычныя хронікі, якія ўразілі Пушкіна «жэвацыю дзеяння, шырокім і вольным адлюстраваннем характараў». У іх гуманістычныя ідэалы Шэкспіра дасягаюць вышэйшых патрыятызма і праксытны мудрасцю народа. Судзіць асобы перад гісторыяй выступае народ. Манархі-злачынцы і ўзурпатары гінуць ад усенароднай пагарды.

Тут спраўдзіць урачыстасць розум, дабрачыннасць, прыгажосць—усё адменна-чалавечэе, якое укладзецца Шэкспірам у разуменне—прырода. Сілы зла яшчэ не правіліся, але вольны ўздым гадува, і чуецца першы трагічны акорд:

«Венецыянскі купец» і «Рамэо і Джульета».

У аснове сюжэтных сітуацый большасці трагедый вялікага драматурга ляжаць гісторыі, блізкія да яго камедыі. Аднак, у грамадстве ўжо цяжка было бачыць «Сон у летнюю ноч». Над галавамі гуманістаў збіраліся хмары, набліжалася віхура контррэфармацыі.

І вось перад намі трагедыя „Гамлет, прыци Дачка“. Перад праніклым зрокам юнака прыходзіць людзі дзвара—аматары злачыства. Заўважыўшы, быццам «пагніццо штосё», ў Дакіам каралеўстве... ніччэ ўсё»,—прыци спрабуе разбіць гэты клубок зла і тды—за адным паўстаюць паўстаюць і ганейная Гертруда, і шэльма Палоній, і душыная жабрачка Афеля, і бескарыяццё ў сваёй ніччэнасці Розенкранц і Гільдэнстэрн.

—Што свет?—ускрыквае прыци,—«ён заняўдана сад». Даня—турма... і ўвесь свет—турма. Так нараджаецца яго вядомы трагічны маналог—«Быць альбо не быць?»... «Ці моўкі цірпек мээрныя ўдары адзеклівага лёсу або паўстаць з немач супроць мора бядыты і зла, і значыць намерці, заснуць...»

Прыци Гамлет — вобраз чалавека—мысленніка эпохі Рэнесанса, які аразумеў абмежаванасць, марнасць усё імяніцкае чалавечтва перад тварам воўчых законаў «новага часу».

«Прамерная туга—вораг жываць»,—гаварыў Шэкспір. І яго трагедыі далёкія ад «трагедый лёсу». У іх гледчы бачыць чыста чалавечую абумоўленасць пагібелі чароўных у сваім каханні Рамэо і Джульеты, шырага Агале, старога П'ра, Гамлета. Творы Шэкспіра нараджаюць уяўленасць у будучае чалавечтва. Гэта твора ў чалавечым не пакідае нас яшчэ і таму, што Шэкспір абкружыў сваіх светлых герояў—прыциў і каралёў, генералаў і мысленнікаў, купцоў і

арыстакратычных каханкаў жывым пластам народных мас.

Стракаты фальстафаўскі фон твораў Шэкспіра надае ўсім яго карцінам непартурна яркі рэалістычны характар.

Калі Шэкспір пачынаў творчы шлях у «благаслаўленай гадзі» панавання каралевы Елізаветы, гды яго сучаснік Сервантэс не быў пестуном лёсу.

Мігель дэ Сервантэс Сааведра (1547-1616) вызначыўся ў бітвах з туркамі і пісаў, застаючыся незаўважаным. Ён страўі левую руку, папрабаваў шчасця ва ўсіх літаратурных жанрах і гібеў у невядомасці як калека-салдат, у той час, як яго шэдэўрамі ўжо зачыталіся народы Еўропы.

Аўтар «Алжырскіх звячяў», «Нумансі», «Пауцалыных навел» і «Інтэрмедый», стваральнік першага тома «Дон-Кіхота» існаваў на сродкі даюч, якія шлі саваны для мервякоў. Яму не шчасіла ў жыцці, але ён быў вартым сучаснікам Шэкспіра і ў нацыянальнай адменнай форме раскрыў перад светам тую-ж аповесць пра крызіс ідэалаў гуманізма.

Невядома, ці ведалі адзін пра другога вялікія пісьменнікі, але ў час росквіту пісьменніцкага таленту Шэкспіра (1600-1609) творы Сервантэса перакладаліся на англійскую мову.

Творчы шлях Сервантэса поўны пошукаў. Ён шукаў себе ў жанры пастушаскіх апавесцей («Галатэя»). Пасля вызвалення з пхельскага алжырскага палону, ён піша сям'я драмы пра вераісправіласць. Дарэмна спрабаваў Сервантэс увакрасіць героіку часоў Сіда. «Нумансія» не магла мець поспеху, калі іспанская свабода памірала, калі звінелі мячы і шугала залеснае полымя вогнішчэ імяніцкімі. Надыходзіў канец імперыі, у «якой ніколі не заходзіла сонца», як пра яе гаварыў Карл V. Гісторыя грамадскай

думкі Іспаніі XVI—XVII ст. сведчыць пра масавыя праўдзены вярчэчкі трызненняў, народжаных кантрастамі ўбоства іспанскай рэалінасці і міражамі пра Эльдарада. Чалавек вельмі наглядальны і ўдумлівы, Сервантэс быў падтрыманым да ўвасаблення гэтага жанчы ў шырочных палатнах рамана. У напісаных у розны час «Інтэрмедый» і «Пауцалыных навел» даследчыкі ўгледжваюць накіды «Дон-Кіхота». Такія інтэрмедый, які «Пільны вартавы», або навелы «Размова двух сабак», «Шкляны лесенсіат», з іх рэалістычным каларытам і вобразам розных вар'яцтваў, лятучоных жаў-манькаў, — бясспрэчна прадракаюць лейтэматы вялікага рамана.

Улетку 1605 г. Сервантэс у італьянскай кабальнай турме пачаў чытаць свой раман «Дасціпны ідальго Дон-Кіхот Ламанчскі—самую вясёлую і адначасна самую сумную кнігу, якая залежыць да ліку тых «нешматлікіх літаратурных шэдэўраў, якія паўстаюць перад намі як дзівосна арацаваныя ў вобразе і слоўе згусткі думак, пачуццяў, крыві і горкіх сіль «мира сега»,—так пісаў Горкі ў кнізе «Аб рамястве».

Раман Сервантэса ўяўляе сабою складаны літаратурны сплаў. Геній Іспаніі тут аб'ядноўвае літаратурныя стылі—настараль, плугтоўскі і рыцарскі раманы. У тэатру рамана, якую сам аўтар параўноўвае са стракатым дываном, ён уводзіць вядоўныя сюжэты, запалачаныя з усёго сусветнага фальклора. Паказваючы прыгоды ідальго, які трымаў розум ад чытання рыцарскіх раманаў, Сервантэс ставіць яго ў здуоднасны з 659 дзейнымі асобамі.

У саб'юстве з дабрадушным Санчо Панса героя падарожнічае на грэзнай зямлі старога Касцілі. Ён змагаецца не толькі з млынамі, якія ён палічыў за волатаў, але і з жыццёвым злом. Чытач міжвольна спачувае ідальго і трывожыць-

ца за лёс незадачлівага героя. «Яго лёс,—як гаворыць Байран,—тым больш сумны, што прымушае нас смяцца, яго герой заўсёды мае рашыю і заўсёды стэіць за справядлівасць; змагацца супроць злых—яго адзіная мэта, весті няроўную барацьбу — яго ўзнагарода; яго дабрачыннасці—вось у чым прычына яго вар'яцтва! «Філасофскае вар'яцтва» Дон-Кіхота ў нейкай ступені было ўласціва Жаку, Л'іру і нават Гамлету Шэкспіра. Погляды і імкненні Дон-Кіхота прасякнуты сапраўдай мудрасцю, «пакуль ён не асядлае свайго коніка», які азначаў яго верны з'роенец. Дон-Кіхот досыць разумны, адважны і мужны. Але, як толькі справа тычыцца з'бавы і дабрачыннасцяў чалавечтва, яго розум імянее, і ён хімерычна марыць аб звароце струнхелага «ідальгага рыцарства», якое, на яго думку, заклкана перабудаваць свет. «Дон-Кіхоты таму з'яўляюцца Дон-Кіхотамі, што яны забавулены «элементарнага пачуцця жыцця»,—гаварыў І. В. Сталін.

І сапраўды, хіба не блізкія паміж сабой вобразы меланхалічнага дацкага прынца і беднага ідальго? Можна здацца, што розніца іх паводзі і выхаванні засціць іх унутранае святства. Аднак, хіба-ж не мудрым вар'ятам мудрасцю Гамлет перад тварам Палоніёў і Розенкранцаў, а Дон-Кіхот—перад тварам герцага або Марыторнее? Могуць сказаць, што нельга адмаўляць тое, што Дон-Кіхот смежны, а Гамлет—зусім не. Магчыма, так! Але абодвух збліжае трагічнасць іх лёсу.

У творах Сервантэса і Шэкспіра нас вабіць глыбіня і сіла паказу трагедыі чалавечых характараў перад дэманічнымі абставінамі лёсу. Нас натхняе геніяльна-праікклівы паказ вялікіх розумам і сэрцам характараў. Нас хвалюе вера ў чалавека і чалавечнасць.

Яшчэ пра спектакль „Русалка“

Наш оперны тэатр апошнім часам не часта радуе глядача пастаюнкамі рускіх класічных опер, якія павінны складаць аснову яго рэпертуара побач з арыгінальнымі беларускімі операмі. Гэтым і тлумачыцца ўвага нашай прэсы да пастаюнкаў геналяўнага меладрамаму багачаснага оперы Даргамыжскага «Русалка». Акрамя гэтага, увага да пастаюнкаў оперы прыцягнута і некаторымі асаблівасцямі ў самой інтэрпрэтацыі яе рэжысураў (В. Барысевич і Д. Румянцаў) і мастаком (Б. Волкаў), а імяна—спробай звызаваць «хрэналогію» эпохі—да якой звычайна адносілі падзеі самой п'есы—лібрэта.

Час Маскоўскай Русі, які стаў кананічным для пастаюнкаў «Русалкі», адсутнічае ў рэжысэраў і некаторах імянах па хрэналагічных каардынатах перыяду, што Русі Суздальскай, ці то хрысціянскай Русі. Мне здаецца бяспрычым той факт, што пушкінская перакрыніца, якая ўзбуряе сабой не гістарычную пазму, а пазытыўную апрацоўку народнай легенды, не дыктуе апрацоўку народнай легенды, а пазытыўную апрацоўку народнай легенды (таксама, напрыклад, як легенда пра Машэжу) і дае права выбару гістарычнага фона.

Таксама не пазбаўлены грунту і аналіз сацыяльных, рэлігійных і псіхалагічных асаблівасцей у матывацыі ўзаемаадносін князя, млынара і Наташы і г. д., якія прывялі рэжысура да думкі архаізаваць гістарычны фон падзеі.

Думаю я таксама, што і сам Даргамыжскі выяўляе вольную трактовку музычнага вобраза эпохі.

Я за гэтую прынцыповую творчую спробу не дакараў-бы ні тэатр, ні пастаюшчыкаў. У такіх пошуках ляжыць зерне дапытлівай думкі, так узбагачаюцца наш тэатр.

І ўсё-ж пастаюнка «Русалкі», якая з'яўляецца вынікам значнай творчай працы, выклікае ў асобных сваіх частках рад супярэчнаў. Рэвізія традыцый і спроба пакласці пачатак стварэнню новай традыцыі ў пастаюнкаў оперы павінна грунтавацца на дастатковай зручнасці і на строгай логіцы ўнутранай і знешняй ліній навава створанай кампазіцыі спектакля. Зручнасць і логіка прапанаванай нам канцэпцыі «Русалкі»—не бездакорны. Пачнем з дэкарацыі і касцюмаў, у якіх найбольш поўна адлюстраваліся наватарскія намеры пастаюшчыкаў (уключаючы сюды мастака).

Лічу, што матыў для аплікацыі на прыдворны арцы дэкарацыі храмаў князя (II акт)—тыгр, які ірве вярблюда, знаходзіцца ў велізарнай супярэчнасці з першым лепшым варыянтам эпохі і нават з фрэскай «Георгія-пераможцы» на заднім плане той-жа дэкарацыі, не славянскія гэта матыў, і ўяўленне яго ў спектакль трэба лічыць памылковым.

Калі меркаваць, што для аздаблення храмаў былі запрошаны ўсходнія майстры, дык чаму гэта не адлюстравалася ва ўсім астатнім? Сама зала—веранда, мне здаецца, цікава задумаць. Яна стварае цудоўныя магчымасці для кампановай малюўніцкай карціны вяселля і рускую старажытнасць падае ў абагульненым і пазытыўным стылі.

А паказаная дэталё—сваёй фальшывасцю і выпадковасцю пусце цікавую задуму. Празмерна стылізаваны «дуб запаветны» першага акта, не гаворачы ўжо аб тым, што яго размешчана на сцэне некалькі непісьменнае, бо зрэзвае для глядачоў левыя паловы залі ўсю глыбінку сцэны (паліцыя), а для правай—самы млын.

Пакідае непрыемнае ўражанне «вадапад» на заднім плане. Сама па сабе «вада» зроблена па прынцыпу прымітыўнай натуралістычнай ілюзіі, да таго-ж «вада» сваім бесперапынным рухам адцягвае ўвагу ад актораў. Ды і рух яе бесперапынна, на жаль, бо «апаратура» час ад часу «здае», і тады ўнікае новая з'ява: нерухомае «вада» вісць вертыкальна, хоць і не замерла. Увесь «вадапад» непатрэбны, гіпертрафіраваны ў памерах «факта».

Таксама надакучае калыханне заднікі і заслоны-кулісы ў «падводным царстве». Гавячюцца зноў за «натуралістычнасць», заблылі аб тым, што лініі рух дэкарацыі адцягвае ад актораў увагу глядача.

І ўдумлівых адносін у прыстасаванні яго ў дачыненні да канкрэтных фігур у спектаклі.

Плашч, як элемент касцюма, прышоў да нас з Візантыі, але насіць яго маглі толькі князь, княгіня і блізкія да іх людзі. На сялянках, ды яшчэ ў такім эстэтызаваным выглядзе,—ён, на маю думку, немагчымы. А на Наташы ён асабліва прыкры. Гэта толькі даніна «операму відовішчу», якая супярэчыць праўдзе.

У выніку—на сцэне амаль усе «княгіні Вольгі», а гэта паслабле сацыяльнымі акцынтамі. Чаму князь на вяселлі ў калыханне, а чашчэра-підчэра гасцей-бар апрануты ў касцюмы князя аб першаўшчыні (госці ў чырвоных княжых мантыях)? Невытлумачальна вольнасць.

Опера «Русалка». Засл. артист БССР В. Лапін у партыі князя і засл. артистка БССР С. Друкер у партыі Наташы.

Спектакль аднесены ў больш раннюю эпоху, калі касцюм зусім закрываў жаночае цела, як крынціцу «спакусы». Дык чаму тады госці не схавалі і не кінулі ў Днепро бессаромніцу «шытанку» з голым жыватом?

Мельнік добра апрануты ў першым акце, але касцюм «ворана»—гэта-ж імяна той самы касцюм, але ўжо зношаны. Навошта-ж ён выглядае карнавальна-наборам ануц? Для большага «страху»? А нуджо банальныя ўбранні «русалак» не супярэчыць нацыянальнаму каларыту ўсёй оперы? Гэта-ж «рускія русалкі», а не русалкі «наогула». Шкада, што гэта не было «рэвізавана» пастаюшчыкам. Прыкрыя і яўна стылізаваныя стандартныя вынікі з першага акта; яны прылажаны і яўна «буафорскія», у іх няма жывой душы тых, хто збіраў кветкі і вязав іх. Гэтыя прыклады (якія не вычэрпваюць усяго таго, на што можна было-б указаць)—гавораць аб некаторай паспешлівасці ў распрацоўцы праблемы знешняга выгляду спектакля, гавораць аб тым, што часамі пастаюшчыку адраджаваў «папучыя гісторыі» і, можа быць, аб недахопах іконаграфічных матываў, або некалькі вольным абходжанні з імі. І мая парада—унесці туд яснасць і патрэбнае змены. Я не трымаюся пункту гледжання абавязковасці празмернага піетэта да ўсёх указаных лібрэта.

Пры творчых адносінх тэатра да творчых кампазітара неабходны аналіз сутнасці гэтага твору, яго ідэі, думкі. Тэатр, прааналізаваўшы складаную тканіну ўзаемаадносін самой тэмы, яе выяўленні ў Пушкіна і таго, што сказаў аб ёй кампазітар, — павінен на гэтай аснове сказаць сваё слова, а не фармальна ілюстравець рытмікі і музыку, або імітацыйна адмаўляць тое, што дадзена ў лібрэта і партытуры. Але гаворачы аб «Русалцы»—творы, бяспрычна рэалістычным па духу, пры ўсёй рамантычнай узвышчасці яго і пры знешняй яго казачнасці, я не разумею, чаму трэба было ігнараваць, напрыклад, указанне: «млынар штурхае ў ваду князя». Шы не раскрывае гэта трагічную тэму млынара, які позна зразумеў, што князь вінаваты перад яго дачкой, што гэта, магчыма, гаворыць аб пачуццях помсты за разбітае шчасце, і выданьне ўзаемаадносін народа і князя. Адсюль паўстае пытанне—ці не залішне саладкавы канец оперы ў пастаюнкаў?

Мне здаецца, што тэатр шукаў знявагі спалучэння рэалістычнасці з фантастычнасцю, чаго цяжка дасягнуць, і менш увагі звярнуў на раскрыццё ўнутранага рэальнага зместу самай фантастыкі. А імяна, гэта і ёсць, на маю думку, адзіна прывільны ход да спалучэння рэалістычнасці і трансцэндэнтальнага ў оперы.

З гэтага пункту гледжання адзінае першае з'яўленне русалак перад млынам у выглядзе знатла «зямных», недастаткова апранутых дзвучат, якія, незразумела чаму, аднастайна махаюць рукамі, а затым—чумосці і худыя знакі. А, відавочна, музыка гаворыць аб туманнах, ледзь-ледзь асветленых нізкім святлом месяца, аб балотных агнях, сярэд якіх, здаецца, мільгаюць ледзь бачныя зрокы русалкі.

Тут патрэбны сцэнічныя намікі, якія пазытыўна паказваюць тое, што здаецца таямнічым у прыродзе, што нараджае ў розуме народа-пэра легенду...

Менш «зямныя», але ўсё-ж некалькі шаблона-балетныя і русалкі ў «падводным царстве»... Мне здаецца, што класічныя балет мае дастатковую палітру пафарбаў для большага набліжэння і гэтай

сцэны да сутнасці рускай легенды. А, магчыма, у падводным «хораме» і танцы павінны былі быць інакш трактованы, напрыклад, як класічны варыянт рускага танца...

Кампазіцыя сцэны вяселля, як і народнай сцэны першага акта, мае ў сабе тэатральную выразнасць.

У рабоце з актораі бачны правільны намер рэжысуры індывідуалізаваць вобраза (гэтага нельга сказаць аб народных сцэнах). У сувязі з гэтым хочацца перш за ўсё адзначыць Наташу-Друкер. Вакальныя малюнак ролі вабціць сваёй шчырасцю, сапраўдным драматызмам (асабліва ў другой палове першага акта). Стаюшым таксама з'яўляецца тое, што ў ігры С. Друкер адсутнічае сентыментальнасць. Раскрываецца душа чалавек і

гордай натуры дзвучыны, якая не ведае камірамісаў у сваім вялікім самаадданым каханні. Наташа-Друкер уздымаецца ў асобных сцэнах да сапраўды трагічнага адчування тэмы. Некалькі слабець пачатак першага акта — дзе ёсць і найгрыш і недастаткова зграбнасць малюнка вобраза Наташы.

Млынар-Мурманцаў з'явіўся-б цікавым дасягненнем актара, калі-б не сентыментальнасць, якая падмянае часам трагізм вобраза. Гэтая сентыментальнасць выяўляецца і ў выглядзе непатрэбнага «спаравання» рукамі на плаціне пад зяслоны, і ў трактоўцы касцюма і грима «ворана», і ў завуляванні тэмы бачкоўскага гвету, які схаваны пад горкім гумарам бланза... Звар'яцеўшы млынар — з'ява велікі складаная, у якой больш прэтэста, чым «жаля да сябе». Акрамя таго, хочацца сказаць Мурманцаву, што «дыкцыя»—стваласць актара, а І. Мурманцаў занадта часта «вешталіць» ў адносінх да глядача, бо не даючыся да яго слоў. Большая частка ролі, якая даходзіць без слоў толькі гукамі, збеднена ў сваёй сэнсавай частцы і ператвараецца часам у нешта накітацт патаміміі. Разам з тым, бяспрычый з'яўляецца шыракасць актара, што ў спалучэнні з сур'езнымі вакальнымі дасягненні ёсць перадумова для стварэння вобраза, які робіць, у некаторых момантах і зараз, досыць моцнае ўражанне.

Вельмі выразны і прывабны сват—Бялоў, з моманту яго з'яўлення сцэна ажывае. Тут і народны гумар, і эмацыянальнасць, і яснасць слоў (і, дарчы, выдатная дыкцыя).

Пры строгім вакальным малюнку яго з'яўлення няясным унутры свет з'яўляецца Лапіна. Ствараецца ўражанне, што артыст зразумеў, але не адчуў сутнасці вобраза князя. Хочацца больш душэўнай цэлеўнасці, руху, сапраўднага пачуцця да Наташы-русалкі. Партыя князя прыянява, але роля яшчэ не сыграная з патрэбнай сцэнічнай выразнасцю і папучысцём праўды.

Пры наўнасіці тэхнічна-майстэрскага вакальнага малюнку не хвалюе і княгіня-Валчанецкая. Нярэознасць выканаўчага складу, натуральна, прыводзіць да таго, што асобныя сцэны нудныя.

С. Дрэчына паказаў сябе балетмайстрам у тэмпераментах і папучысцём формы. Мясце бінтажыць толькі тое, што другі і трці танец на вяселлі на спайму каларыту некалькі «арыментальны», у ім мала таго, што насіча на музыка Даргамыжскага—славянскага. Хоць у клавіры і напісана «Шыганскі танец», але прыслухайцеся да яго музыкі: у ёй толькі лёгкія «арыментальнасці» ў частцы рухомай мелодыі, ды некаторыя метрычныя акцынты ў акампаніменце гавораць аб чымсьці вельмі ўмоўна-шыганскім; аснова-ж яе — рускія танцы, магчыма — скамарошы. У такім плане і трэба было вырашаць гэты танец.

Здзіўляе таксама і «грузініскі» характар касцюма і руху; ну, амаль зусім «экзарумі», прыдаваец часамі.

Хочацца ад С. Дрэчына таго-ж, што і ад рэжысуры — большага «папучысця гісторыі» і ўвагі да ўнутранага сэнсу і душы музыкі. Тут адных «уражанніў» у вызначэнні тэмы танцаў бывае недастаткова.

«Русалка» — спектакль, у якім ёсць зерне творчых пошукаў і нават спроба па-новаму ўбачыць знешні воблік творца. Але праца гэта, побач са знаходкамі, мае асобныя памылковыя тэндэнцыі і рад блытанінаў становішчаў.

Слова ў дыскусіі

Гаворачы пра спектакль «Русалка», перш за ўсё хочацца адказаць на асноўнае пытанне, закранутае ўжо ў газеце «Літаратура і Мастацтва»: ці варта было рэжысуры спектакля пераносіць дзеянне оперы ў іншую эпоху?

Усякае наватарства, усякая новая ідэя, новая трактовка твору, усякі адыход ад шаблонаў—у прынцыпе вартыя заахавання.

Але наватарства можа быць апраўдана толькі тады, калі яно сапраўды абгрунтавана і прыводзіць да станоўчых вынікаў.

З гэтага пункту погляду незразумела, дзеяла чаго трэба было змяняць эпоху ў разглядаемым выпадку? Тэатрычна гэтая змена была дапушчальнай, бо ў пушкінскай «Русалцы» нічога не гаворыцца пра канкрэтную эпоху. Але што атрымае опера ад такой змены?

Рэжысёр Д. Румянцаў лічыць, што фантастычны характар твору патрабаваў перанясення дзеяння ў больш далёкі час, калі народныя паданні аб русалках былі больш распаўсюджаныя. Але вера ў русалак і наогул у фантастычны свет была пашырана ў народзе яшчэ куды пазней—ледзь не ў 19 стагоддзі. Для прыкладу досыць прыгадаць хаця-б турнезскі «Бейшы луг». І калі ў операх «Ноч перад калядамі» і «Чаравічкі», публікаваных на гогольскім сюжэце, мы бачым непасрэдную сувязь дзейных асоб з чортам і вядзьмаркай Салохай (усё гэта адбываецца ў екацярынінскай эпоху), дык эпоха Маскоўскай Русі, напэўна, аніяк жо не магла быць занадта пазней для русалак, у якіх народ перастаў верыць толькі крыху раней, чым перастаў верыць наогул у фантастычны свет. Ёсць факты, што яшчэ ў 16 стагоддзі на Русі каралі за чаравніцтва і за сувязь з «вясчэйшай сілай» (а сярэд літаратурных персанажаў да «чаравнікоў» той эпохі належыць, пажым імям, таксама і млынар з «Князя србанага»). Гэтыя факты сцвярджаюць, што ў часе Маскоўскай Русі забавоны існавалі не толькі сярод простага народа, але і сярод урадавых бяр.

У баярскую эпоху млынар і яго дачка не маглі спадзявацца на шлюб князя з Наташай, і сам млынар гэта разумее, што відаць з яго слоў: «ка калі няма на вяселле ўжо надалей»... Не спадзявалася на шлюб з князем і сама Наташа, якая аднаго толькі і жадала, каб князь заставаўся ёй верным...

З прыведзенага вынікае, што змена эпохі, у якую адбываецца дзеянне оперы «Русалка» — неметадзгодна. Што-ж тычыцца агульнага мастацкага ўзроўню спектакля, дык яго творцаў і выканаўцаў можна ад шчырага сэрца віншаваць з поспехам.

Безумоўна, не ўсе выканаўцы аднолькава добрыя. Прый больш падрабязным аналізе спектакля можна звысіці хібы. Так, у сцэне вяселля некаторыя харысты, якія сядзяць на авансцэне, паголены і часчасны неадпаведна дэятроўскай эпохі, млынар на пачатку занадта чыстэнькі і элегантны, а ў ролі «ворана» ён ужо занадта шмат ануц панашаваў на сабе, зобразіненне месіца прыгожае ў 3-м акце, але зусім няўдалае ў сцэне вяселля і г. д.

Сумесная праца рэжысуры В. Барысевич і Д. Румянцава, дырыжора М. Шнейдэрмана (саканітае, малюўнічае гучанне аркестра), балетмайстра С. Дрэчына (высока-мастацкі ўзровень пастаюнкаў танцаў), мастака Б. Волкава (стыльскасць дэкарацыі, сугучнасць фарбаў касцюмаў)—стварылі ўвогуле изласны сцэнічны твор. Асабліва прыгожыя сцэны з русалакмі, сімвалічны характар танца якіх правільна адзначыў у артыкуле М. Модаль. І першая сцэна на беразе, дзе прыгожа пастаўлены танец русалак у начной імгле пры святле месіца, і сцэна на дне ракі, дзе хістанне падводнай травы гэтак стварае ілюзію цяжкіх вад, — усё гэта таленавіты малюнак, які робіць на глядача прыемнае ўражанне.

У. ЗАЛКІНД.

Артыкулы Л. Літвінава «Яшчэ пра спектакль «Русалка» і У. Залкінда «Слова ў дыскусіі» друкуюцца ў парадку абмеркавання.

Вокладка кнігі К. Краевы «Песны».

Літаратурны календар

П. Я. ЧААДАЕЎ
(1794—1856)

Дзеянства год таму назад—26 красавіка памёр вядомы рускі пісьменнік, публіцыст і філосаф Пётр Якаўлевіч Чаадаеў.

Чаадаеў належаў да рэкалення дваранскіх рэвалюцыянераў, але непасрэднага ўдзелу ў паўстанні дзекабрыстаў не прымаў, бо знаходзіўся ў той час за мяжой.

Пасля разгрому паўстання на Сенатскай плошчы Чаадаеў застаўся без адцягнутага лепшага сябра яго або былі пакараны смерцю, або сасланы на катаргу.

Вядомыя «Філасафічныя лісты» Чаадаева з'яўляюцца спробай асэнсавання шляхоў, па якіх павінна была ісці Расія, каб пазбавіцца сваёй палітычнай, гаспадарчай і культурнай адсталасці.

Першы ліст, які, па вобразнаму вызначэнню Герцэна, быў «стрэлым уначы», надрукаваны ў 1836 г. у часопісе «Надзея»—«Тэлескоп». Ён сведчыць, што ў рускім грамадстве і пасля разгрому дзекабрыстаў жылі ідэі антыпрыгонніцкай барацьбы. Рэдактар часопіса за надрукаванне ліста быў сасланы ў Сібір, а часопіс зачынены. Па загаду цара Чаадаева абвясцілі вар'ятам і надалілі за ім «медычна-паліцэйскі нагляд», які быў скасаваны толькі праз год, але і то з забаронай пісаць.

Чаадаеў бачыў адсталасць Расіі ў неізаляванасці ад Захада. На яго думку, вынаваты ў гэтым былі прыгонніцкі лад і прывяслаўная візантыйская царква, якія перашкаджалі распаўсюджванню заходна-еўрапейскай культуры ў Расіі. Чаадаеў не ўзняўся яшчэ да разумення ролі народных мас як сапраўдных творцаў гісторыі. Шчасце народа ён бачыў у знішчэнні нацыянальных перагародак і таму заклікаў да аб'яднання культур усіх народаў. На яго думку, гэта павінна была зрабіць каталіцкая царква, якую

ён зусім не абраўся ўзбавачыць, як не абраўся ўзбавачыць і капіталізм, хоць і лічыў яго на той час прагрэсіўнай з'явай для Расіі.

Чаадаеў па сваіх філасафічных поглядах быў пераважна ідэалістам. У яго антыпрыгонніцкія ідэі пераплітаюцца з элементамі містыкі.

Шлях да прагрэсу ён ў адрозненне ад дзекабрыстаў бачыў не ў палітычным перавароце, а ў распаўсюджванні асветы. Аднак, у светапоглядзе Чаадаева былі і матэрыялістычныя моманты. Ён лічыў, што можна вывучаць законы прыроды, але нельга ёй гвалтоўна навазваць сабе законы. Ён пісаў, што чалавечы «адоўна з незвычайнай сілай уздзейнічае на неадухоўленую матэрыю», пазнаючы яе законы.

Чаадаеў быў перакананым ворагам славыфілаў. Як сапраўдны патрыёт, выкрываючы ілжывыя запэўненні урадавага і славяніфіцкага друку аб любові да Радзімы, ён пісаў: «Больш, чым хто-небудзь з вас, паверце, я люблю сваю краіну, жадаю ёй славы, умею паціць высокія якасці майго народа; але пацудзіце, якое ватхняе мне, зусім не падобна на тое, чыя крыкі парушылі маё спакойнае існаванне. Я не навучыўся любіць сваю радзіму з зачыненымі вачыма, са схіленай галавой, са сціснутымі вуснамі. Я лічу, што чалавек можа быць карысным сваёй краіне толькі ў тым выпадку, калі ясна бачыць яе; я думаю, што час слапых заахаленняў мінуў, што цяпер мы перш за ўсё абавязаны радзіме ісцінай».

Да Кастрычніцкай рэвалюцыі былі надрукаваны тры лісты Чаадаева, астатнія пяць убачылі свет толькі пасля Кастрычніцкай рэвалюцыі.

Чаадаеў знаходзіўся ў блізім сяброўстве з А. С. Пушкіным, і апошні прывясціў яму тры свае пазытыўныя пасланні.

„ЦАР ФЁДАР ІААНАВІЧ“

(Напярэдадні прэм'еры Дзяржаўнага рускага драматычнага тэатра БССР).

У дзень Перамогі—9 мая, грамадскасць горада Гродна ўбачыць новы спектакль рускага драматычнага тэатра БССР—трагедыю А. К. Талстога «Цар Фёдар Іаанавіч». Самы факт з'яўлення гэтага спектакля на сцэне аднаго з тэатраў Беларусі ўзбуряе сабой радасную падзею ў культурным жыцці рэспублікі. П'еса «Цар Фёдар Іаанавіч»—выдатны твор рускай класічнай драматургіі. Гэтая трагедыя пабудавана на гістарычным матэрыяле і паказвае адзін з цяжкіх перыядаў у жыцці нашай радзімы. Твор гэты браў увагу тэатраў як дзяржаўна-нацыянальнай Расіі, так і тэатраў савецкіх. Дастат-

кова сказаць, што з п'есы А. К. Талстога пачаў сваю гісторыю Маскоўскі Мастацкі тэатр.

У спектаклі заняты лепшыя сілы тэатра. Роллю цара Фёдара выконвае народны артыст БССР Д. Арлоў, царыцы Ірыны — народная артыстка БССР А. Абухавіч, Барыса Гадзюнова — артыст А. Кістаў і Івана Шуйскага—Е. Карнавухаў.

Афармляе спектакль мастак Вялікага тэатра СССР В. Лужанкі.

З велізарным творчым энтузіязмам працуе калектыў тэатра над пастаюнкай. А. ШАРАПАЎ.

На тэмы дня

Афішы і сапраўднасць

У Беларускім Дзяржаўным драматычным тэатры ім Янкі Купалы малодшаму актору Л. Баранчыку была даручана першая значная роля—Гулішвілі ў пастаюнка «Хлапец з нашага гораду» К. Сіманова. Спектакль павінен быў ісці для комсамольскага актыва Мінска ў дзень 25-годдзя газеты «Чырвоная змена». І ўвечце сабе—актор Баранчык у гэты дзень спазніўся на спектакль на 30 хвілін! Выразілі не чакаць яго і пачынаць. Было прапанавана роллю Гулішвілі экспертам «выжыць» артысту А. Бараноўскаму. — Ды што вы?—адмаўляўся апошні.—Я-ж нават і слоў не ведаю...

— Нічога, нічога, не губляйся, Лёша, дзе трэба я табе падкажу. Ты толькі прыслухоўвайся, ды трымайся мяне бліжэй,—сукапоўваў яго артыст Б. Кудраўцаў, які іграў у гэтым спектаклі галоўную ролю.

Натуральна, гэты факт выклікаў абурэнне за кулісамі. Актары бегалі, хваліліся, а глядачы сумавалі і сваю нецярплівасць выказвалі патрабавальнымі воплескамі.

Дырэктар тав. Алер на гэты раз у тэатры не было. Але і ў мінулым такіх выпадкі не вельмі турбавалі дырэкцыю. Калі актёр не з'яўляўся, яго абвясцілі «хворым» і рабілі замену спектакля. І ўсё!..

Нежк даўна паставілася і мастацкае кіраўніцтва да пытання планіравання бягучага рэпертуара. Што атрымаўца? Спектаклі нізкапробныя, мастацка малакаштоўныя, сентыментальныя («Машанька» дэтэктыўна павярхоўная, як напрыклад «Жыццё вучыць», паказваюцца больш, чым другія. Прычым, планіруюць так, каб іх абавязкова паказваць перад днём адпачынку—у суботу, або ў нядзелю. А трэба шчыра сказаць, што такія спектаклі не абуджаюць думкі, пра іх забываюцца, як толькі пакідаеш будынак тэатра.

Безумоўна, часцей трэба было-б паказваць пастаюнкаў «Апошнія» М. Горкага, «Рамэ і Джульета» В. Шэкспіра, ды іншыя класічныя і сучасныя спектаклі, якія атрымалі ўхвалу не толькі ў

Мінску, а і ў Маскве. Гэтыя спектаклі дысцыплінавалі-б выканаўцаў, акторм дыводзілася-б больш працаваць над сабой, а глядачы цікавей было-б глядзець, да таго-ж, гэтыя спектаклі выдзівалі-б у ім сапраўдны мастацкі густ, уздымалі-б яго культуру наогул.